

Nauka nie zna granic

La scienza non conosce confini

tekst: Wojciech Wróbel

foto: dzięki uprzejmości Naukowej Stacji PAN w Rzymie / per gentile concessione dell'Accademia Polacca delle Scienze a Roma

Od blisko stu lat Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk w Rzymie stanowi jeden z najważniejszych ośrodków polskiej obecności naukowej poza granicami kraju. Dziś Stacja jest czymś znacznie więcej niż tylko przestrzenią prezentacji badań naukowych, jest miejscem budowania relacji o długiej historii, śmiało patrzącym w przyszłość – mówi jej dyrektorka, dr Magdalena Wrana.

W przyszłym roku Stacja Naukowa PAN w Rzymie będzie obchodzić stulecie swojej działalności. Wyjątkowa rocznica to też wyjątkowe emocje?

Nasza Stacja to miejsce, które trwale wpisało się w historię relacji polsko-włoskich. Przez dziesięciolecia przyciągało kolejne pokolenia polskich badaczy, stając się przestrzenią wymiany myśli, doświadczeń i budowania trwałej współpracy naukowej między Polską a Włochami. Dla mnie, jako italianistki, możliwość przygotowania obchodów stulecia tej wyjątkowej instytucji jest ogromnym zaszczytem. Ma to również wymiar osobisty, początki Stacji są bowiem nierozdzielnie związane z Krakowem i tzw. Ekspedycją Rzymską krakowskich historyków, a także z działalnością hrabiego Józefa Michałowskiego i Polskiej Akademii Umiejętności. Jako rodowita krakowianka odczuwam z tą historią szczególną więź. Jednocześnie dostrzegam w Stacji wymiar uniwersalny – chciałabym, aby była miejscem otwartym na dialog, współpracę i spotkania różnych środowisk naukowych.

Czy możemy już zdradzić szczegóły obchodów jubileuszu stulecia Stacji?

Chciałabym, aby przyszły rok był przede wszystkim czasem wspólnego świętowania. Stacja, jej historia, ludzie i zasoby to ogromna wartość. Patrząc wstecz, chcemy czerpać z tej skarbnicy, by jednocześnie odważnie patrzeć w przyszłość i mierzyć się z wyzwaniami współczesności. Kulminacją obchodów jubileuszowych powinna przypaść na wrzesień. To właśnie 27 września 1927 roku, wraz z podpisaniem umowy na wynajem dwunastu pomieszczeń, pierwszej historycznej siedziby Stacji, w Hospicjum św. Stanisława – w owej nieformalnej „ambasadzie polskości w Rzymie” – rozpoczęła się nasza działalność. Chciałabym, aby na jesieni odbyła się główna konferencja jubileuszowa, towarzysząca jej wystawa poświęcona historii Stacji oraz film ukazujący znaczenie tego miejsca dla polskiej nauki i kultury. Rok

Da quasi un secolo l'Accademia Polacca delle Scienze Biblioteca e Centro di Studi a Roma rappresenta uno dei centri più importanti della presenza scientifica polacca all'estero. Oggi l'Accademia è molto più di un semplice spazio dedicato alla presentazione delle ricerche scientifiche: è un luogo in cui si costruiscono relazioni di lunga data, che guarda con coraggio al futuro, afferma la sua direttrice, la dott.ssa Magdalena Wrana.

L'anno prossimo l'Accademia Polacca delle Scienze (PAN) a Roma festeggerà il centenario della sua attività. Un anniversario così importante porta con sé anche emozioni particolari?

La nostra Accademia è un luogo che ha lasciato un segno indelebile nella storia delle relazioni polacco-italiane. Per decenni ha attirato generazioni di ricercatori polacchi, diventando uno spazio di scambio di idee ed esperienze e di costruzione di una solida collaborazione scientifica tra la Polonia e

l'Italia. Per me, in qualità di italianista, la possibilità di organizzare le celebrazioni per il centenario di questa istituzione eccezionale è un immenso onore. Ciò ha anche una dimensione personale, poiché le origini dell'Accademia sono indissolubilmente legate a Cracovia e alla cosiddetta Spedizione Romana degli storici cracoviani, nonché all'attività del conte Józef Michałowski e dell'Accademia Polacca delle Arti e delle Scienze. Essendo anch'io originaria di Cracovia, sento un legame particolare con questa storia. Allo stesso tempo, riconosco nell'Accademia una dimensione universale: vorrei che fosse un luogo aperto al dialogo, alla collaborazione e all'incontro tra diversi ambienti scientifici.

Possiamo già anticipare qualcosa sul programma delle celebrazioni del centenario?

Vorrei che il prossimo anno fosse soprattutto un momento di festa condivisa. L'Accademia, la sua storia, le persone e le risorse che la compongono rappresentano un valore immenso. Guardando al passato, vogliamo attingere a questo tesoro per guardare con coraggio al futuro e affrontare le sfide del presente. Il momento culminante delle celebrazioni è previsto per il mese di settembre. Fu proprio il 27 settembre 1927, con la firma del contratto di locazione di 12 locali dell'Ospizio di San Stanislao – prima sede storica dell'Accademia e informale "ambasciata della polonità a Roma" – che ebbe ufficialmente

Magdalena Wrana / fot. Wojciech Wróbel

jubileuszowy będzie również okazją do przypomnienia osób, które przez dziesięciolecia współtworzyły historię Stacji. Opowiemy o środowisku naukowym okresu międzywojennego, ale także o wybitnych postaciach związanych z jej powojennymi dziejami. Szczególne miejsce zajmie prof. Bronisław Biliński, wybitny filolog klasyczny i wieloletni dyrektor Stacji, który przez blisko trzy dekady kształtował jej charakter. Przypomnimy obecność Gustawa Herlinga-Grudzińskiego i prezentacje jego twórczości w Rzymie. Przyszły rok będzie także czasem ważnych rocznic związanych z „Kulturą” paryską, której pierwszy numer ukazał się w czerwcu 1947 roku właśnie w Rzymie. Chciałabym, by obchody nie były jedynie spojrzeniem w przeszłość. Planujemy pokazać współczesne osiągnięcia polsko-włoskiej współpracy naukowej i, co istotne – podsumować kolejną edycję programu Canaletto, wspierającego wspólne polsko-włoskie projekty badawcze z zakresu nauk ścisłych, medycznych, środowiskowych, fizyki czy astrofizyki. Program, realizowany cyklicznie przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Współpracy Międzynarodowej Włoch, jest doskonałym przykładem skutecznej współpracy naukowej. Jubileusz jest dobrym momentem, by pokazać współczesne osiągnięcia polskiej i włoskiej nauki oraz wspólnie spojrzeć w przyszłość.

Przeglądając się programowi wydarzeń realizowanych przez Stację w ostatnich paru miesiącach od objęcia przez Panią funkcji dyrektora, widzę dużo wydarzeń z zakresu nauk ścisłych, przyrodniczych i społecznych. Czy jest to kierunek, który Stacja zamierza konsekwentnie rozwijać?

Zdecydowanie tak. Stacja powinna być miejscem prawdziwie interdyscyplinarnym. Nie oznacza to jednak odejścia od naszego humanistycznego dziedzictwa – wręcz przeciwnie. To właśnie ono stanowi fundament naszej działalności i chcemy je konsekwentnie pielęgnować. Od 1962 roku Stacja należy do prestiżowej Unii Instytutów Archeologii, Historii i Historii Sztuki w Rzymie, zrzeszającej najważniejsze zagraniczne instytuty naukowe oraz liczne włoskie ośrodki badawcze. Prof. Krzysztof Żaboklicki – wybitny italianista i wieloletni dyrektor Stacji – dwukrotnie pełnił funkcję przewodniczącego Unii.

Spotkanie z seniorami z Fundacji / Incontro con i membri della Fondazione Via Salutis, 24.04.2026

Konferencja / Conferenza, I rapporti tra letteratura e politica nei secoli XIX e XX, 22-23.04.2026

inizio la nostra attività. Vorrei che in autunno si tenesse la conferenza principale del giubileo, accompagnata da una mostra dedicata alla storia della PAN e da un documentario che illustri l'importanza di questo luogo per la scienza e la cultura polacche. L'anno giubilare sarà anche l'occasione per ricordare le persone che, nel corso dei decenni, hanno contribuito a scrivere la storia dell'Accademia. Parleremo dell'ambiente scientifico del periodo tra le due guerre, ma anche delle figure di spicco legate alla sua storia del dopoguerra. Un posto speciale spetterà al prof. Bronisław Biliński, eminente filologo classico e direttore di lunga data dell'Accademia, che per quasi tre decenni ne ha plasmato il carattere. Ricorderemo la presenza di Gustaw Herling-Grudziński e le presentazioni delle sue opere a Roma. Il prossimo anno sarà anche un periodo di importanti anniversari legati alla rivista "Kultura" di Parigi, il cui primo numero uscì nel giugno 1947 proprio a Roma. Vorrei che le celebrazioni non fossero solo uno sguardo al passato. Abbiamo in programma di illustrare i risultati attuali della cooperazione scientifica polacco-italiana e, cosa importante, di fare il punto sulla nuova edizione del programma Canaletto, che sostiene progetti di ricerca congiunti polacco-italiani nei campi delle scienze esatte, mediche, ambientali, della fisica e dell'astrofisica. Il programma, realizzato periodicamente dall'Agenzia Nazionale Polacca per lo Scambio Accademico (NAWA) in collaborazione con il Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale italiano, è un eccellente esempio di efficace cooperazione scientifica. Il giubileo rappresenta un'ottima occasione per mettere in luce i risultati attuali della scienza polacca e italiana e per guardare insieme al futuro.

Osservando il programma delle attività organizzate dalla PAN negli ultimi mesi, da quando lei ha assunto la carica di direttrice, noto che comprende molti eventi nel campo delle scienze esatte, naturali e sociali. È questa la direzione che l'Accademia intende perseguire con coerenza?

Assolutamente sì. L'Accademia dovrebbe essere un luogo veramente interdisciplinare. Ciò non significa però allontanarsi dal nostro patrimonio umanistico, anzi, al contrario. È proprio questo a costituire il fondamento della nostra attività e intendiamo coltivarlo con costanza. Dal 1962 la PAN fa parte della prestigiosa Unione Internazionale degli

Jesteśmy bardzo dumni z tego członkostwa. Współczesna nauka dynamicznie się zmienia, a coraz większą rolę odgrywają nauki ścisłe, biologiczne, medyczne, fizyka, badania kosmiczne, nowe media czy sztuczna inteligencja. Chcemy, aby Stacja była przestrzenią, w której przedstawiciele różnych dyscyplin mogą się spotykać, wymieniać doświadczeniami i wspólnie realizować nowe przedsięwzięcia. Wierzę, że właśnie na styku różnych dziedzin rodzą się dziś najciekawsze idee i najbardziej inspirujące projekty badawcze.

W tej wizji Stacji ważne miejsce zajmą również młodzi naukowcy?

Oczywiście. Jesteśmy otwarci dla różnych pokoleń badaczy. Nauka jest uniwersalnym językiem, który nie zna granic wieku, a rozwija się dzięki relacjom mistrz-uczeń i przekazywaniu doświadczeń kolejnym pokoleniom. Nasze konferencje i seminaria realizowane we współpracy z uniwersytetami, mniejsze spotkania popularyzujące naukę o międzynarodowym charakterze to doskonała okazja do prezentacji własnych badań, książek czy projektów realizowanych we współpracy z partnerami zagranicznymi. Jednym z naszych najważniejszych celów jest wzmacnianie obecności polskiej nauki na arenie międzynarodowej i tworzenie przestrzeni do budowania nowych relacji naukowych.

Czy można tak po prostu was odwiedzić, nie będąc naukowcem?

Nauka i kultura mają moc łączenia ludzi, zapraszamy więc zarówno młodzież, studentów, osoby dorosłe czy seniorów. Dobrym przykładem była tegoroczna Noc Muzeów w Rzymie. Po raz pierwszy do inicjatywy włączono nie tylko muzea i instytucje kultury, ale również placówki naukowe i akademickie, w tym naszą Stację. Otworzyliśmy drzwi dla szerokiej publiczności, prezentując wystawę oraz film poświęcone podróżom Marii Skłodowskiej-Curie do Włoch. Ogromną satysfakcję sprawiła mi frekwencja – przy całym bogactwie rzymskiej oferty kulturalnej odwiedziło nas tego wieczoru ponad sto osób, nie tylko z Włoch, ale również z innych krajów. Najbardziej zapadła mi jednak w pamięć mała włoska dziewczynka, która pasjonuje się dokonaniem naukowymi naszej wybitnej rodaczki i chce pójść w jej ślady – na Noc Muzeów przyprowadziła całą swoją rodzinę. Pomyślałam wtedy, że to najlepszy dowód na to, że takie

Istituti di Archeologia Storia e Storia dell'Arte in Roma, che riunisce i più importanti istituti scientifici stranieri e numerosi centri di ricerca italiani. Il prof. Krzysztof Żaboklicki – eminente italianista e direttore di lunga data della PAN – ha ricoperto per due volte la carica di presidente dell'Unione. Siamo molto orgogliosi di questa appartenenza. La scienza contemporanea sta cambiando rapidamente e discipline come la fisica, la biologia, la medicina, la ricerca spaziale, i nuovi media e l'intelligenza artificiale assumono oggi un ruolo sempre più centrale. Vogliamo che l'Accademia sia uno spazio in cui i rappresentanti di diverse discipline possano incontrarsi, scambiarsi esperienze e realizzare insieme nuovi progetti. Credo che proprio all'incrocio tra diverse discipline nascono oggi le idee più interessanti e i progetti di ricerca più stimolanti.

In questa visione trovano spazio anche i giovani ricercatori?

Certamente. Siamo aperti a ricercatori di tutte le generazioni. La scienza è un linguaggio universale che non conosce limiti di età e si sviluppa grazie al rapporto maestro-allievo e alla trasmissione delle esperienze alle generazioni successive. I nostri convegni e seminari, organizzati in collaborazione con le università, così come gli incontri più ristretti di divulgazione scientifica a carattere internazionale, rappresentano un'ottima occasione per presentare le proprie ricerche, i propri libri o i progetti realizzati in collaborazione con partner stranieri. Uno dei nostri obiettivi principali è rafforzare la presenza della scienza polacca sulla scena internazionale e creare spazi per instaurare nuove relazioni scientifiche.

È possibile venire a trovarvi così, senza essere un ricercatore?

La scienza e la cultura hanno il potere di unire le persone, pertanto invitiamo sia i giovani, sia gli studenti, sia gli adulti che gli anziani. Un ottimo esempio è stata l'edizione di quest'anno della Notte dei Musei a Roma. Per la prima volta, l'iniziativa ha coinvolto non solo musei e istituzioni culturali, ma anche centri scientifici e accademici, tra cui la nostra Accademia. Abbiamo aperto le porte a un vasto pubblico, presentando una mostra e un film dedicati ai viaggi di Maria Skłodowska-Curie in Italia. L'affluenza mi ha dato enorme soddisfazione: nonostante la ricchezza dell'offerta culturale romana, quella sera ci hanno fatto visita oltre un centinaio di persone, non solo dall'Italia, ma anche da altri paesi. Ciò che mi è rimasto più impresso, però, è stata una bambina italiana appassionata delle conquiste scientifiche della nostra illustre connazionale e desiderosa di seguire le sue orme: alla Notte dei Musei ha portato con sé tutta la sua famiglia. In quel momento ho pensato che fosse la prova migliore del fatto che eventi come questo abbiano un senso, forse per alcuni dei più giovani questo sarà l'inizio di una passione per la scienza. Recentemente abbiamo ospitato un gruppo di partecipanti al programma Erasmus per anziani. Siamo lieti che abbiano incluso anche noi nel loro itinerario alla scoperta di Roma sulle tracce della Polonia. Vorrei che la PAN rimanesse proprio così: aperta, accogliente e fonte di ispirazione per chiunque sia curioso del mondo e della scienza.

Poland as a Laboratory of Democracy. A debate around the publication "Oxford Handbook of Polish Politics", 21.05.2026

wydarzenia mają sens – być może dla niektórych z najmłodszych będzie to początek naukowej pasji. Niedawno gościliśmy grupę uczestników programu Erasmus dla osób starszych. Cieszy nas, że na swojej mapie zwiedzania Rzymu polskimi śladami umieścili również nas. Chciałabym, aby Stacja właśnie taka pozostała – otwarta, gościnna i inspirująca każdego, kto jest ciekawy świata i nauki.

Niektóre projekty realizowane przez Stację, jak choćby wspomniana wystawa są prezentowane również poza granicami Włoch. Czy kolejne przedsięwzięcia także mają z założenia zyskiwać międzynarodowy wymiar?

Zdecydowanie! Choć naturalnym obszarem naszej działalności są Włochy, od początku zakładamy, że nie chcemy ograniczać się wyłącznie do jednego kraju. Naszą ambicją jest rozwijanie współpracy z partnerami zagranicznymi i budowanie sieci projektów, które będą docierały do odbiorców w różnych częściach Europy. Szczególnie bliska jest nam współpraca z pozostałymi stacjami zagranicznymi PAN – w Paryżu, Berlinie, Brukseli, Wiedniu i Kijowie. Bardzo cenię sobie wspólne inicjatywy, ponieważ pozwalają one pokazywać polską naukę i kulturę w szerszym, międzynarodowym kontekście. Chciałabym, aby rzymska stacja naukowa stała się ważnym ośrodkiem współpracy naukowej dla całego regionu Morza Śródziemnego.

Wieczne Miasto inspiruje na każdym kroku. Czy jest w Rzymie miejsce, które w szczególny sposób inspiruje Panią do działania?

Trudno wskazać jedno takie miejsce. Rzym jest po prostu moim miastem. Jest obecny w moim życiu od czasów studenckich – wtedy zaczął mnie kształtować, nie tylko jako badaczkę włoskiej kultury, ale również jako człowieka. To miasto, w którym historię odczuwa się niemal fizycznie. Lubię myśleć o nim jako o miejscu sztafety pokoleń. Tutaj wyjątkowo mocno odczuwam odpowiedzialność za dziedzictwo, którym dziś mam zaszczyt się opiekować. Kocham zaułki dzielnicy Monti – starożytnej Suburry, z całymi późniejszymi nawarstwieniami, ze średniowiecznymi wieżami, w tym Torre dei Conti, o której pisał Petrarca. Kocham rzymskie biblioteki – Watykańską, Angelica, Casanatense, Vallicelliana czy mniej znane Biblioteki Izby Deputowanych i Senatu w dawnym kompleksie klasztoru dominikanów przy Bazylice Santa Maria sopra Minerva, gdzie Galileusz został osądzony, skazany i zmuszony przez Inkwizycję do wyrzeczenia się swoich poglądów. W tych miejscach historia staje się namacalna. Poruszająca historia Galileusza to przypomnienie, że wielkie odkrycia naukowe nie zawsze od razu znajdują zrozumienie. Czasami potrzeba wielu lat, aby świat był gotów je przyjąć. Nauka nie jest nieomylna, ale właśnie dlatego pozostaje tak fascynująca – nieustannie poszukuje prawdy i potrafi jej bronić, nawet jeśli wymaga to odwagi i cierpliwości. ■

Alcuni progetti della PAN, come ad esempio la mostra citata, vengono presentati anche al di fuori dei confini italiani. Le future iniziative nasceranno con la stessa vocazione internazionale?

Assolutamente sì! Sebbene l'Italia rappresenti il naturale punto di riferimento della nostra attività, fin dall'inizio abbiamo deciso di non limitarci esclusivamente a un solo Paese. La nostra ambizione è quella di sviluppare la collaborazione con partner stranieri e costruire una rete di progetti in grado di raggiungere un pubblico in diverse parti d'Europa. Ci sta particolarmente a cuore la collaborazione con le altre sedi estere dell'Accademia Polacca delle Scienze: a Parigi,

Berlino, Bruxelles, Vienna e Kiev. Apprezzo molto le iniziative comuni, perché consentono di presentare la scienza e la cultura polacche in un contesto internazionale più ampio. Il mio auspicio è che l'Accademia Polacca delle Scienze a Roma diventi un punto di riferimento per la cooperazione scientifica in tutta l'area del Mediterraneo.

Roma ispira a ogni passo. C'è un luogo che la stimola in modo particolare?

È difficile sceglierne uno soltanto. Roma è semplicemente la mia città. Fa parte della mia vita sin dai tempi dell'università: è allora che ha iniziato a plasmare la mia identità, non solo come studiosa della cultura italiana, ma anche come persona. È una città in cui la storia si percepisce quasi fisicamente. Mi piace pensarla come una staffetta tra generazioni.

Qui sento in modo particolarmente intenso la

responsabilità verso il patrimonio di cui oggi ho l'onore di occuparmi. Amo i vicoli del rione Monti, l'antica Suburra, con tutti i suoi strati successivi, con le torri medievali, tra cui la Torre dei Conti, di cui scriveva Petrarca. Amo le biblioteche romane: la Vaticana, l'Angelica, la Casanatense, la Vallicelliana o le meno conosciute Biblioteche della Camera dei Deputati e del Senato nell'antico complesso del convento dei Domenicani presso la Basilica di Santa Maria sopra Minerva, dove Galileo fu processato, condannato e costretto dall'Inquisizione a rinnegare le proprie idee. In questi luoghi la storia diventa tangibile. La commovente storia di Galileo ci ricorda che le grandi scoperte scientifiche non sempre trovano subito comprensione. A volte ci vogliono molti anni prima che il mondo sia pronto ad accoglierle. La scienza non è infallibile, ma è proprio per questo che rimane così affascinante: è alla costante ricerca della verità ed è in grado di difenderla, anche se ciò richiede coraggio e pazienza. ■

Magdalena Wrana otrzymuje nagrodę / riceve il Premio Gazzetta Italia 2025